

Sá] áir Xò: S@üaNý < í] á@üUí°ý

Ký. áX] R@üáávwjãÖSOã

U] [áXSá @üüí] G, Sá] èã] Zá, SÚUÚ

উক্ষিমচন্দ্র চট্টোপাধ্যায় 1279 USjüüoP[1 îU^áA `USjP^R` Sá¼@üá S@üá^ @üüí [R WyUáRáSá] íOíí@üüí Sír[a³ áUjyú @üüí] SáKjü [UááKjüíNý `USjP^R` íSa` RáirX \* @üüíly yFjãSáAáRá yjSR @üüí [R - \* b]yFjãSáAáRá íOíí@üüí] `USjP^R` < Nyü [ axSáPRáZ `ÆX[` S@üáá^Ný bZñ 1281 îU^áA ííOíí@üüí 1282 áirR[ # á\_áylj SYhwj íXáylj SírR[ áylj aÚAóá S@üáá^Ný b<Zá[ S[ `ÆX[` Uí y bZñ 1875 (1282áirR) Uá¥yX `USjP^R` Uí y @üüí [Rñ Sír[ 1877 áAtjãoP íOíí@üüí 1882 áAtjãoP SYhwj a³ áUjyü [ axSáPRáZ 'বঙ্গদর্শন' প্রকাশিত হয়। এই সময় পর্বেই বক্ষিমচন্দ্র চট্টোপাধ্যায়ের 'কৃষ্ণকান্তে] K]b] ` , [áGáaÜb` , `# áRmP XJy` , `íPUáirjyüQá] áRá` \* UÜ a³ áUjyü [ `Gá] SNjãSjyüP` , `Sá] áir Xò` , îUáG@üüíNý S@üáá^Ný bZñ 1880-82 (1287-89) `USjP^R` Sá¼@üáZ yFj á@üüíNý S:Rá. U. (SXO RáO Uá) yFj¾RáirX "Sá] áir Xò" [ # Ü^ | üá] S@üáá^Ný bZ; aUí^\_ # Ü^ S@üáá^Ný bZ 1289 \* [ TúáqR aÚAóáZñ \* b] í^\_ # Ü^ áylj `a³ áURáaQáZ < `UaXNjã` @üüí] Z ííOíí@üüí S@üáá^Ný a³ áUjyü [Bt jãU] áir Ny Sá] Ny°yü bZñ Sír[`USjZaáábNyü Sá[\_Ö` íOíí@üüí `Sá] áir Xò` S@üáá^Ný bíí] K]P°yü # Ü^ aÜíYááGNý bZñ

`Sá] áir Xò` (TúáqR 1289/Bw]íS 1893) [jyRá[S@üá^ a³ áUjyü [í] ARá[áylj] [íir S[Sá[jyZ Sábj] – "Bengal Ryot their rights and liabilities" (1864), `Yá¼áaXáir] áyljRá` (1875), `aÖ@üá` (1881), `Uá] óáUUáb` (1882) SWjãNy SUI ySjyü; * UÜ K]SRóáa `áirXr] [ # Pq] (1877), `@üüíXá] á` (1877) \* Njãáá@üüí @üüíááR # U] xíR `Gá] SNjãSjyüP` (1883) , `XáQUá] Nyã` (1885), `PááXRá` (Bw]íS 1893) – b]NyááP [XííOóñ K]P°yü [jyRáU] áir Ny Nyü [áyljyüííjyNyRá[áUáUQ áP@üüí Túííly K]j]jyíyFjñ YáP < "Sá] áir Xò" [GRó áNyãR aUááQ@üüí jyáyljNy bíí ZííyFjRñ

a³ áUjyü (1834 * áS] – 1889 * áS]) `[S@üNy RáX a³ áURjyü চট্টোপাধ্যায়। "সঞ্জীবনী সুধা"য় বক্ষিমচন্দ্র তাঁর জ্যেষ্ঠভ্রাতা সম্পর্কে শিক্ষা-aáábNyü < @üüíXGáUíR[RáRá NyOó Sá[ííU^R @üüí [ííyFjRñ * b] a¾ "Sá] áir Xò" [jyRá[* @üüíly íS@üáSjly K]j]jy * íáirjyíñ yj] -@üüí] ííG[Sjyã] Ny á^áüáZ a³ áUjyü [# Rábá Oá@üüí] < - áRG SáNyWjãZ b]í [áG aáábííNyü-áU- áirR-b]Nyááíá * XRá@üüí # ábj]R (ííSááíKjãÁííNy 'Law class' * WjãNy bííZ PáUyFj[SírKjãFj] R) Sá]P^áá bííZáylj] Rñ Nyü ['Bengal Riot' SírKj NyÖ@üüí] áR – í] TúíílyRóánjy BWjR] ááirbu Nyüíí@üüí @üüíxRBíí [

íKýSáylý XóááGííu yly ábaáíí U áRííZáB íPRñ Pá-UyFy[S[@qz×RB[íOíí@ü Nyáíí@ü Sá] áíí Xò – SáJyáííRá bZñ áRGR r#SP-^¥ñ] Sá] áíí XóííNy áNyáR áyly@üííNy Sáíí [RáRñ * blyyqtqtaXííZ [# áWly→ Nyá [UáMá [iS `Sá] áíí Xò ñ Uóá°yóGáUííR a³ áUyFyú @üáG @üíí [ííyFyR - íG] á # áíaa [, ííKýSáylý áBá [, íaÁa ííyS^á] aU í [áGu yá [- b]NyóááPííNyñ * [blyXáííHü XáííHü íPáA SáSáSZ-ííádmPYbSZ-[áa@ü-# ágüKýáQá [á-XGá] a áSZ a³ áUyFyúíí@üñ * bly Pbl] a°yá [áX^M íYR Nyá [aáábNyó < ñ

`Sá] áíí Xò [ aXáíí] áyFyRá axSíí@ü aXaXííZ (Uá¥yXyFyú, yFyúRáO Uaá [UáúRáO SXÁ) < S[UNyá@üáíí] (É @áXá [ UííMPOáSáQóáZ, a@áXá [ íaR, ^á^Wp\_M Pá^ | üÁ, @üáá] Páa [áZ SXÁ) U{ áUQ áP@ü axSíí@ü # áí] áyFyRá [ííZííyFyñ ` [XRáZÆXMU@ yáwv] ([UáúRáO Jyá@ü [- a³ áUyFyú / # áQáR@ü aáábNyó), `Sá] áíí Xò [ RóáZ ÆXM@üáábRá UáSý] á aáábííNyó # á [ Rábly (yFyúRáO Uaá – a³ áU aáábyNyó aXáíí] áyFyRá), `Sá] áíí Xò (1880) áJy@ü SUI y Ríí b, XÁóNyU ÆXM@üáábRá . . .` (É @áXá [ UííMPOáSáQóáZ / UáÜ) á [ aáábííNyó áU@üáíí ^ [ Qá [á), `Sá] áíí Xò` áJy@ü ÆXR@üáábRá RZ, blybáííNy íí] A@ü \* @ü yáííR [ @üOábly Uá] ZáííyFyRñ blybáíí@ü U [Ü `GáURySáNy` Rá bKly@ü `ySáNy@üOá` U] á YáblyNy Sáíí [ (@üáá] Páa [áZ / USjááábNyóSá [yFyZ SØXAAy), ` * ÆXM@üáábRá @üáábRá RZ, ySáNyáyFy¼` (# áaNy UííMPOáSáQóáZ / a³ áU [yFyRáU] á WpáX@üá, XÁy] U@ü báKlyá S@üáá^Ny aUyF[M] – blyNóááP Xyáwv Uó [ áUííí@ü Rá áBííZ } üQáííPÁáííRá YáZ a³ á [ @üáWjáííU S@üNy < íí] á@üUíí°y `Sá] áíí Xò` í@ü íBííOííyFyRñ

Sá] áíí Xò – a³ áUyFyú [aXZ UáÜ] á a[@üáíí [[# QáííR áyFy] Síí [áUá [SííPíí ^ [* @üáylý íG] á ábííáííU * [Sá [áyFyáNyñ @üáííYbS] íí @ü Sá] áíí Xò # °×] Sá [ÆXM * UÜ íablyáíí¼ * @üáylý [yFyRá [GI \$ íP<Zá – S[UNyá@üáíí] áUWpáNyWp_M UííMPOáSáQóáííZ [" # á [Mó@ü" * [@üOá XííR @üá [ííZ íPZñ 1924 áÁü yáííoP # @üZ íCá_ áUWpáNyWp_Míí@ü WjáB] Síí [SááJyííZáyFyíí] R # óááaaylyóámt y XóáííRGá [ábííáííUñ áyFyíí] R 1930 SYblyñ * bly # áWly→ Nyá [-bly á^qí [iS `# á [Mó@ü` (1937 íOíí@ü 1939 [yFyRá@üá) ñ WjáB] Síí [[# áGXáUáP,] Ulyá] Zá, blyXábly] S, ííXábRS [á á [GáWpTíí [uy * UÜ SáííyááXá -] Uylá] Zá, RáyKýáUbl]á [- " # [Mó@ü " * [SýlyWpáX ñ * @üáPíí@ü * bly SýlyWpáX [íWýííBáá] @ü íaámPYb # RóáPíí@ü WpáXáÜ] d... GáUííR [Uíí°y áUWpáNyWp_M # RUPóñ a³ áUyFyú `Sá] áíí Xò [áUíí ^_ áRáPííy WpáBá] Klyq@ü @üíí [RáRñ á@üwvlybly] óáÁy ylyáá³ yly í@üáX SáRá [Kýá@üBááKý WjáKý @üíí [[áá¼ íPKýSbíí [[áRáB³ bííNy Yá¼á @üíí [U [á@ü [RPá [S]Sá [bííZ báGáá [UáB íOíí@ü íYWjáííU Sá] áíí XóííNy íSóúyFyáyFyíí] R íably SííO [yFyáU [ííZííyFy – ííSííZáyFy Nyá [í@üNý@üáUb XííR [aGáU Qá [á [Sá [yFyZñ U [á@ü [RPá [S]Sá [ííOíí@ü íí] A@ü íPííÁííyFyR # S [Sáíí [- "Sá [áOáíí] XííQó URóí] á@übly # áQ@ü" ñ * ííP [BáííZ yFyáS [áá # ¥ySáNy @ü [íí] – "YUNyá [á X@ü°y@üá [á³ Ny # áSR # áSR Uá { [SáNy # áKý RZííR yFyáábííNyííyFy # á [báááííNyííyFy . . . . NyábáííP [yFylyáyFyáylííNy

RPá[G] KǃFFǃaNý bbǃZá @ǃǃ [KǃS [KǃJǃǃNǃǃǃFý" ñ URóǃǃ aír@ǃǃP [* bǃǃ SáMǃǃǃUǃǃB [@üOá íYXR `Sá] aírXð ǃǃNý # áǃǃFý íNýXRbǃǃSáǃǃ * íP [í] á@üaÜyǃǃNý [RáRá Qá [á - * XR á@ü # áQáR@ü aWǃǃNǃǃ [aǃǃǃ >MSÐá [íPð] ǃǃNý á@üWǃǃǃǃU Nǃǃ [á UÜǃǃǃ [XǃǃAáXáA PǃǃǃKǃǃǃZǃǃǃFý Nǃǃ [áRǃǃǃǃǃ] yǃǃǃǃǃ " # á [Mǃǃ@ü " * [SǃǃǃǃURáZ áUWǃǃǃNýWǃǃ_M íY # íOǃǃ Uǃǃ] ǃǃǃFýR - " bǃǃǃǃǃP [@üOáǃǃǃ Uá] Uñ GBǃǃǃǃNý [íY Sǃǃǃǃ aWǃǃǃ XáRǃǃ [yǃǃ] áǃǃǃ] @üX, @üNý # ǃǃǃNý GáURQá [á [ǃǃǃǃNý # áSRXǃǃǃR KǃǃS] áU@üaMǃǃ# GáRá RPáAǃǃNý áPZá áHu [áHu [@üá [Zá UábZá yǃǃǃ] ía Sǃǃǃǃ . . . " ñ áǃǃǃǃǃǃǃǃ # íOǃǃǃǃ áU `Sá] aírXð `á] ǃǃARáRñ á] ǃǃAǃǃǃFýR @üNý@üǃǃǃǃ # áǃǃZáá yǃǃǃǃǃǃǃǃ Xááǃǃǃ] d..GáUǃǃǃR [SáNý áUWǃǃǃNýWǃǃ_ǃǃM [XXNýa³ aírU íRbǃǃǃ - Nýá Rá bǃǃǃ] áNýáR á] Aǃǃǃ R @üá @üǃǃ [- " * AR SUNý í@üU] Sǃǃǃ [XZ UR í@üU] @üǃǃǃǃ@üá@üaMǃǃ # áQUááá [á í@üU] @üPáǃǃǃ [á Uá] Zá yǃǃ [M bZ " Uá - " SábáKǃǃ GSǃǃ] UáC * bǃǃ] bǃǃZáǃǃ Sá] aírXð íY a@ü] Uóá°yǃǃ [á NýOáZ Uáa @üǃǃ [, Nýáǃǃ [á GSǃǃ] á, @üOáaNý, @üPá@üá [, GáR < Zá [, NýáǃǃǃP [Sá [yǃǃZ ǃǃ] Aá UQá " (yǃǃ [Sá [ǃǃǃǃǃP) ñ - NýUá< Nýǃǃ [[yǃǃǃǃZá íabǃǃ # á [Mǃǃ@ü SUNý ^ǃǃǃ] GáUǃǃǃR [í@üaǃǃ] aXǃǃZ [Uǃǃ@ü # RWǃǃNý bǃǃǃǃǃǃǃǃ * UÜ a³ áUǃǃǃ íUáQ@üa [SǃǃX UáDúáá] í] A@ü Yǃǃ [ÆXM yǃǃǃNǃǃǃ # RáYǃǃ # [Ró # Qóáǃ_ Ný GáURǃǃǃǃUǃǃB [@üOá í] Aá bǃǃǃǃǃǃǃǃǃ

báGáá [Uáb íOǃǃ@ü ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ - `NýOá bbǃǃǃ Ný Sá] aírXð Pǃǃǃǃǃǃǃ [ áPǃǃǃR [ XǃǃǃQó ǃǃSǃǃǃǃǃ] áX`ñ - * bǃǃǃǃǃO [áUǃǃ ^_ Sá [yǃǃZ íRbǃǃǃ [ááǃǃǃ íOǃǃ@ü áNýáR Sá] aírXðǃǃ@ü íPǃǃǃǃǃǃǃǃǃ - " íYR Xǃǃǃǃǃ íXC @üá [Zǃǃǃǃǃǃǃ # ááX # íR@üǃǃǃM PǃǃǃǃǃǃǃZá íabǃǃǃXǃǃǃǃǃ [Pǃǃ^ó íPáAǃǃǃNý] ááB] áX`ñ * bǃǃǃǃ UMRáZ a³ aírU [@üaUXǃǃǃR [yǃǃǃ@üNý KǃǃǃǃWýáa Sáǃǃǃǃǃǃǃ # áqNý @üǃǃ [ñ Nýǃǃ [SəpāNý-SááNý [Pǃǃǃǃǃǃ - " NýáXǃǃǃWý # [Ró yǃǃǃǃ [áPǃǃǃ@ü íPAá YabǃǃǃǃNý] ááB] ; á@ü SábáKǃǃ, á@ü Ný] yǃǃ yǃǃR aXPZ íYR íX_ǃǃǃǃǃ [RóáZ @üá³ Ný í] áX [ááG kǃ [á aUWǃǃ aXáǃǃǃǃǃǃNý íUáQ bbǃǃǃǃNý] ááB] " ñ # aUáO SábáKǃǃ íUáǃǃǃNý Sá] aírXð # °xǃǃ [[aáXáǃǃ [Aá Uá íWǃǃǃǃǃǃ] @ü Sá [yǃǃZ áááXNýñ] aírNýbá [BǃǃX Sǃǃǃǃǃ SábáǃǃǃKǃǃ [SǃǃǃǃX áPǃǃǃ@ü [Xǃǃ°y@üabǃǃR RáKǃǃ SáO [íUáǃǃǃNý Ný [SǃǃǃZ Ný [ǃǃǃS [UMRáZ í] Aǃǃǃ@ü [WǃǃǃNýááNýǃǃ@ü íXGáG # RWǃǃNý bZ, ^`oP@üáǃǃǃ [ `áUǃǃ rǃǃǃǃǃ íU - ááR@ü íUáǃǃQ [< Sá [yǃǃZ Sáǃǃǃǃ á@üǃǃǃ * a@ü] yǃǃǃǃǃǃǃǃǃ SǃǃZ UKǃǃ bǃǃZ < íǃǃǃǃǃǃ Nýǃǃ [íáǃǃǃPǃǃǃSYǃǃǃUǃǃǃM [a-aUǃǃǃUPá XRñ Sǃǃǃǃ [Aǃǃǃǃǃ [KǃǃS [# rǃǃ Báyǃǃ íPǃǃǃǃ áNýáR á] ǃǃǃǃǃǃǃ - `# rǃǃ UKǃǃ [áa@ü * bǃǃǃǃ Rá [a Sá_áM bbǃǃǃNý< [a BǃǃM @üá [ǃǃǃǃǃǃǃǃ ñ ǃǃ@üá] YǃǃNýá [Yǃǃǃ Æè a³ aírU [íyǃǃǃǃǃ - " XǃǃǃR bbǃǃ] íYR, # áNý Kǃǃǃ Uǃǃ Rá] # á@üaǃǃ ^ í@üaǃǃ Rá UǃǃÖ Sǃǃǃǃ Sǃǃǃ áUyǃǃ [@üá [Zá # ááaǃǃǃǃǃǃǃǃ ñ áUWǃǃǃNýWǃǃ_ǃǃM [XǃǃǃNý ǃǃ^áqǃǃ@ü Pǃǃǃǃǃǃǃ áNýáR # [RóSəpāNý íPǃǃǃǃǃǃǃ áRñ áRǃǃǃǃǃǃǃ yǃǃ@üá [@üǃǃ [ǃǃǃǃǃǃ - " # ááX @üAR @üáU [yǃǃǃǃǃǃ [íS íPáA Rábǃǃǃ áǃǃǃ [@üá] Uá] ǃǃ@ü [XNý [íS íPáAZá Oáá@ü " ñ * bǃǃǃǃ Uá] @ü aǃǃ Wý yǃǃǃǃ] ó Xáǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ bǃǃZ < íǃǃǃ áU - GǃǃǃRááǃǃǃNý - " YǃǃNýáǃǃǃ Ný íY [íS,] NýáZ íabǃǃ [íS, RPǃǃǃǃNý< íabǃǃ [íS, SǃǃǃǃǃǃǃNý< íabǃǃ [íS, yǃǃǃǃǃǃǃ B< íabǃǃ [íS; aNý [áU [íS * @ü; Nýǃǃǃ U SáǃǃǃǃǃǃǃP " ñ # OǃǃÖ [íS íRyUǃǃǃǃǃ@ü - yǃǃǃǃǃ á@üǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ

áRKĪG] óáĀy # áQ@qNý bíř] í ^NjáSřP[bářNý íXðá [(Maori) GááNý[# áQ@úář [¼óáX@ú
URXR Círŷlyřń íř@úářRá í@úářRá í@úář ¼ ^á@ú - KřSGááNý[yĥOĪ @úáZ UáKĵ-C[-
GáXíGáNý - îNjá [@ú[ř] < ř ^_ [@úá bZ áRń @úá[M, SřNjó@ú GááNý[bĵ * @úáŷly S@ú
îUá^tĵ # ářŷy - Yá íP^ - @úář] axSĕyó ñ UNŷXáR SĕOUářNý áUáWŷl ...# ááPX GRřBá] ĵá[
Wĵá_á < # áyřNŷ[řŷY aŪ@úŷly - Njá[Xĕ] # UáQ # áBáaR - áWŷl ...aŪyĵNý[áRáUĵĵá[
SřZáB @úáG @úř [řŷŷyř * bĵ aŪyĵNý[aŪ@úŷly SáNřř [áQ @ú[řŷNý Rá Sá[ř] - # [Ró -
SábáKŷ - SUřNý[Yá[á # UyĵR @ú[řŷy - * @úáPR Njá[á UŪaSáĀ bířU - íay áU_řZ
ařmPb íRbĵř `Sá] aír Xò` SářJy - aáŪyĵNý@ú # áBáaR < SáNřř [ářQ[Sřáŷly * AR<
áXářP[WĵáUáZř

í] Aír@ú[XřNý # íRř@ú[@úářŷŷ SřUĥ°yó SaSŷ - "á^řU[BāNý íUáQ bbĵU" ř
á@úŷŷ * @úGR ařŷŷNýR á^qĥ ábaářU a³ áU íY aáO@ú Njá íUáHúá YáZ - UáDúáá] GááNý[
axSřř@ú Nŷ[ír% - áUŷPáSáXá^Ný Xĵ óáZMń &áR^ ^Nřř@ú[ákNjáZářQbSásĒŷáNjó í[řRaĪ
UáDúáá] řŷŷNřřRó[U{ XáĀ Saář [aabáYó @úř [řŷŷyř á@úŷŷa³ áU á] řAřŷŷR - "ŷĒáá [áPřř@ú
UáDúá] á[KĵĪ áNý] bĵZá UabUá SáKŷZá áBZářŷŷy, UáDúá] á bĵĪ[Gá á^áAřNřřŷŷy, KĵSááQ
SábĵNřřŷŷy, áU] áNý YabĵřNřřŷŷy, UáDúá] á aWŷoNjá[íaáSáR KĵĪŷřNřřŷŷy, UáDúá] á[# á[
WĵáURá á@ú? * a@ú] Ný Uáábó@ú UóáSá[ř ŪSĵaXářG [# áWŷŷŷŷ[@ú UóáSá[á@ú * @úUá[
RáI ĵáR @úá[ř] Wĵá] bZRá? } úáRřNĵáŷŷ BMRáZ ŪSŷUááařP[aŪAóá UááKřřNřřŷŷy!" -
* AáR íOřř@ú á@ú íUáHúá YáZ Rá - <[SáRřřUá^@ú í^ @úá-Pá@úáZ UáDúáá] [yĥOĪaáKŷ bíř] <
UáDúáá] a°ŷá íY ¼óáX@ú UŪřa[XřAáXáA - ía áU_řZ ařmPb íRbĵř * @ú^ ^Nřř@ú[
UáDúáá] [Sřř @ú a³ ařU[SřUĥ°yó Sá[bááXá^Ný # áí ŠáUřř%M íY G[ĕá[Njá # yĥ@úá[
@ú[á YáZ Rář ř[řRaĪ[bĵNýUáŷŷy@ú áP@ú ^b[- XTúáařř] # RŷŷNý bíř] < - U@°ŷ[
BáXáM Wĵá[NŷU_ŷáŷŷ] áSáŷŷřZř # [Ró - SábářKŷ[KĵřSá@úNý SÁŷŷŷŷ íY GáUR # áG<
áUřŷŷ[áŷŷř [[áPřř@ú KĵĪ{ bĪPřZ SÁŷáá@úNý - Njá `Sá] aír Xò` Uá `# á[ Mó@ú` SářJy yStĵ
bířZřŷŷyř `# á[ Mó@ú` * [WĵáRĀNjá BZá-Xřŷŷ[-SáŷŷRá[RáX } úRřř] < ía @úAR<
ŷŷ@úXá@úřŷŷy] á řŷŷřKŷ Uábĵř [[SĕOUářNý Sá íPZáRń Nĵábĵ aNjóŷŷy[řM[Sřř...Uřř] řŷŷy -
`Wĵá[NŷU\_ŷ í@úáRáPřř@ú?` - # á[Mó@ú - # ááPX Wĵá[NŷUř_Ī] @úOá KĵŷŷZ á^qĥ BbM
@úř [řŷŷyřř "UááO@úá" @úářUó[`# NĵářNý[ ŷŷáZá` @úáUNĵáZ [UáU RáO Uřř] řŷŷyř -

Xbá# NĵářNý[aářO # áG # ááX @úř [áŷŷáXNĵáá]

áPUář] á@ú # UaářR Nĵá[ář] á@ú « áá]

QóářR YOá Uřřářŷŷ ía

[íSbáR íPř^ř

NyOá@üáONý WýPü aXáir G Yá [iSbâR íP^ - íabÿ # [Ró-SUNýiUatjNý GâUR < SeçãNý
a³ áirU [[ýýRáZ aGâUñ * AáirR bZírNjá âR[áa°yô âRXK @ü] á RZ - â@üývVâRâkDâZ U] á
YáZ -

â^çã NjáX # ÜQáir [[WjáX@üáZ

âRWáir Ný [âýýýFý aâttf ñ

í] á@üGâUR - aÜyãNý-Sâ[íirU^ * bÿ [iSXZ áUrDá[áZ - íBáQâ] Qæ[# áU[M áRíiZ
íYR # U] ÆSáZñ a³ áU íabÿ # U] Æ aÜyãNý [íAáirG í@üá] aXáirG [RNýó -BâNý-
âUUâb-ír] á@üáýáir [[AUír [íxü¼ aXâxüir@ü] @üáG @üir [íryFyRñ] áirNýbâ[SábaírKý Uíra
â^çã íPírAíryFyR SâOUâ [[Dü áTüíryFy, # á@üáir^ yFyáZá SKýryFy, X{ Zâ BáirryFy[áRíryFy Bâýÿ
ýFyáZá, GSýr] [XírQó Pâ * @üáýÿ BâX íOír@ü QX KÿýryFy, í@üáOá< Uâ áU_íWýáirU XâP]
UâGíryFyñ âR@üýÿUNýáí@üáirRá @üir³ Xmpâ¼ôáývÿ yFyímp KÿýFyáâ [Ný bírffý bá[Zâ] @üirmyÿ,

[áirQXRâÜ Sá[b[bá[Ú SáPXæ] NýUâZÜñ

SeçãNý NyOá âRaírBí * bÿ Síryÿ @üAR< íPírAíryFyR í@üáirRá YáUá Uâ [PírSbUír] íryFy, " # áâX
UâC Xáá[íirNý YábÿíirNýáýFý" ñ aáxüáÖ íSíryZírýFyR SO ýý] áNý Pâ [ýPüUá\$Gâ Pír] [ñ GSýr]
íáWýáirU NýáirP [XNýóâ] @ü[èM @üáábâR< [íryZírýFyñ Sá^áSáá^ ír@üá] @üRóáirP [G]
aÜBírb [âRPâ[èM áý¼ [íryZírýFy: " * bÿ # °xí] G] á^Z * í@üUáir [Rábÿ RPâ ^áNý@üáir]
* í@üUáir [ ] ýÿýSáZ bbÿZá YáZ" ñ G] íNý] á SáNý@üZá - # á°xâ] @ü RâX `PááKÿ - NýAR
NýáirP [* @üXá¼ ax] ñ * bÿ # WjáU-@üirttf [XáirHü< a³ áU íPírAíryFyR - " í@üáir [[YáUNý
[áYNý báir a, YNý Ráirýý íUâQ bZ SâOUâ] # á[í@üáR GááNý [@üRóá[áNýNý báááirNý
Rááýýir Ný Sáir [Rá" ñ * bÿ # RááU] SáMaírUB # á[Mó@ü aWýóNý [SâAR[íSñ " # á[Mó@ü"
* [¼áirZâP^ Sá[íirffýirP Há] íRáÖâU KÿS] írxü # ááPUááâ RÿNýó [UMRáZ áUWýáNýWý_M
â] írAíryFyR, "@üNý [áNý SYÿvÿ aXâRWýáirU Ráýý < BáR ýýá]] - XáirHü XáirHü P] áýÿ * @üýÿ
áU^áX @üá[Zá] Z, # áUá [# á[Çü @üir [- XâPír] [íUá] , írGóáÖyá, U_háýdy URWjâX,
aálýáX ^óáXá RñýóS[áZRá Ný[èMâ[P] - áU áXâ] Zâ í@üáirRá UKÿ á^çã [# áýÿNý * @üAáâR
ýFyáU [XírNý Nýá aÉ " ñ

`Sá] áirXð íNý í@üá] Yá@ü-YáUNýáirP [RÿNýó [írXGáGáýÿ * @übÿñ RÿNýó [aýýRá
BáirNý [XbKÿá - NýPRáZá QZá < Kÿñffýÿÿ [BâNý < Nýá[bÿáirSý RNýóNý] ñ a³ áU
â] írAíryFyR - " # ád. [# áí] áir@ü RNý@üáirP [UMB# á[< @üá] íPAábÿNýryFy, Nýábâ[áNýáir]
Nýáir] RááýýirNýryFy, RááýýirNý RááýýirNý Tâir] [SáSýáKÿ [RóáZ a@üir] [* @ü * @üUá [áýýáNýZá
SâKÿýirNýryFy; # á@üá^ bbÿNý ýýÚ Nýábâ írPâAZá báááirNýryFy" ñ - * bÿ RNýó -BâNýXZ
á[Mó@ü aWýóNý [íAáirG `Sá] áirXð SáJý aâOèü bírZ < íJýñ

Kj] [áDü, XÁjá, íA [< Zá [, íPáaáP - * b] yfjy [äyly SÖáR ^áAá áRíí Z íí@üá] GááNýñ YáP < áUUábSÖá a@üíí [* @ü RZñ áUUábíí YáBó @üXá [aír P [a l jóáZ * @üäyly UKj] Cíí [[áAá bZ – íab] aír ¼ YU@üíí P [aír Sj] Njái P [báaa-ᲑᲑᲑᲑ-SMZáRíí UPRñ @üRóá b [M Uá # áaá [@ü áUUábSÖá } üQá í@üá] ííP [RZ - * @ü aXZ SəOUá [SáZ aUM4b] * [S] y] R äyFy] ñ UNj] XáíR yñ # äyFyíí [[aXZ Uíí [[áSírJy íY aXy] yfjyKj] -yfjySKj] Uá Xáäyly-íBáU [íyly] á íP < Zá bZ – Nj] [Kj] Öá * 0 # áaá [@ü áUUábñ aaÜy] Nj] @ü aXl Z `Sá] aír Xò` Sáíí Jy Kj] S] áÁj @ü [á YáZñ

XbáGRáSÖá-Uá aaXy] y] í^á_M Skj] Nj] [íUKj] Gá] íOíí@ü SəpāNý íY áUáfFyl ...RZ Nj] * Aaíí R yStj] íí@üá] ííP [Kj] ÖáU aUáíí S@üá áUUáíí b - * b] áUUáíí b [A [yfjy áRUáíí b í@üáíí [[á ábmPäy] Rá XbáGRíí P [ká [yfj bZñ > M yfj] 4óUáKj] ííNj * áBíí Z yfj] - "AáNj] @ü Gíí l Š [Xíí Nj] XbáGíí R [áR@üyly áU] 4óáNj bb] " ñ ^áo-^X aXy] á@üyFj] b] XbáGíí R [# áQ@üáíí [# áíáñ Kj] Nj] Xáíí G [a] t] > íM [íUKj] íyOíí@ü # áaPX # [RóWj] X íY Xá jó RZ - Nj] áUWj] Nj] Wj] M < " # á [Mó@ü " * íPáAíí Zíí yFyRñ [áaáUá [á áaU, yFj] y] áaUíí P [Xíí Nj] [áGSNj] ááJyZá] ííP [báíí Nj] Xá xSNj] @üy] y] áRYháNj] Nj] bZ, X° xá [Xíí Nj] íXíí Z [á GSj] Wj] X íOíí@ü báa [íí Z YáZ, íPáU [éSá l á [Xíí Nj] XáRá_ ííP [aáx] Gó áUSl ..bíí Z < íJyñ áUWj] Nj] Wj] M á] ííAíí yFyR - "PP] y] y] , [áGSNj] XbáGR @üá [< # Ríí [áQ-Kj] Sír [áQ] üáRUá [Sá] ¼ RZ" ñ yáWj] áaU@üWj] áíí U `Sá] aír Xò [í@üáíí [[á Gl ŠPáa bíí Z < íJyñ a³ áU yGááRíí Zíí yFyR - "ábmPäy] Rá XbáGíí R [á Nj] OáZ Uáa @üá [Uá [S] üU í@üá] ííP [* Nj] # l áWj] áU äyFy] Rá" ñ aWj] áíí Píí ^ [@] ¼ X Skj] Nj] íY # á [Mó@ü Kj] SGááNj] [Sír @ü @üZUQ] @ü bíí Z Kj] y] íí yfjy Nj] - # áG < Kj] S] áÁj @ü [á YáZñ áUíí U@üáRmP Nj] [" UNj] XáR Wj] [Nj] " * á] ííAáyFj] íí R - " ^] P] GááNj] Xáíí ¼ b] * GRó íRaáB] @ü áRZíí X S [áQáR" ñ GááNj] áUíí k] , * @üNj] -P] y] Nj] - # QóUaáíí Z [# Wj] áUíí @ü áNj] R SÖáR @üá [M íWj] Uíí yFyRñ á@üy] V `Sá] aír Xò` Sáíí Jy yStj] bZ Nj] Oá@üáNj] ^] P] -Sáá] y] @ü XáRá_ í@üíí R XáOá Kj] y] @üíí [U] äyFyíí Nj] Sáíí [Rañ b] Nj] S] üU "Bengal Ri ot" * áNj] R íPáAíí ZäyFyíí] R - USj] Z SGáíí P [S] UNj] R # Uy] , b] í [G # áXíí] SGáíí P [# Uy] , 1859 aáíí [P ^ # áb] R [áUy] y] , SGáíí P [Kj] áNj] [GRó Yá Yá @ü [á S] íí ZáGR b] Nj] yááP áP@üñ * b] aXáGUá @üáZ áNj] R Uíí HüäyFyíí] R # [íí Ró [# áQ@üá [íOíí@ü XáRá_ Uá° xNj] ñ # á [Mó@ü * íPáA ^á] -áUáKj] SáNj] GSj] < Rá] áX bíí Zíí yFyíí íBáylj] SəOUá [Kj] SGááNj] ííP [# U] áÁ íOíí@ü U] äyFyíí Z íNj] [á [S] UMNj] < [SáRíí Uá^@ü aWj] y] Nj] [íYR * @ü áU [ék] Qá [Ráíí Wj] [íNj] [íí @üíí ¼ UNj] XáR # [íí Ró [# áQ@üá [áU] áaUáUQááR@ü y] á@üáNj] íí Sír] < Nj] [Sáíí ZááB@ü Gáylj] Nj] - Kj] Zíí R íYXR UáQá bíí Z Pá] K] íí Zíí yfjy íNj] XRb] ä@üyFj] ä@üyFj] íí @üíí ¼ Sá@üáNj] @ü Wj] [aaXó áUáCNj] b < Zá [aÇüáURá [íí Zíí yfjy # áaPX Kj] SGááNj] # Qáá_Nj] # ° xíí] GRGááNj] [# áQ@üáíí [[S] íí r... íY] Kj] b] - Nj] # íRíí @ü [@üáíí yfjy Sáíí Pá^@ü - # AÁj] Nj] [Sá [Swj] Uíí] Xíí R bíí] < - íXòá] @ü # áQ@üáíí [[S] íí r... YBXáRíí a [áaZ íaAáíí R S] Nj] yáá^Nj] U_ @üáíí] í@üáíí [[á í@üU] X { ZáTü] íAíí Z Pá-áNj] R

Xáa @üáyljãZ - * bÿ Páa [ír]Pí [yFjáU < (SáRíUá^@ü aWjónjã [PáR bír] < - aXátj@ü) óáir M [Sír r... [áátj@ü < Uóátj@ü abír YááBNjã * @üáyw, @üáXóñ

`Sá] áir Xò` ybqt Sá [aír [í] Aá - # íRír@ü [XírNj #] a í] áir@ü [í] Aáñ bZírNjã Njãbÿ UMRá [aä # ðjéyKj, áRXØ -BWjá [[aírUáQ, SáZ @üOó [áaNý áRWp [Wjá_á, [iSBábã- # áRUáãüáR@ü Pætj, @üáU # Ojéy ír@üðNj] áXR, S@qáNj-Sá [írU^ < aÚár%j GáUírR [aír Sj íY aáX³ aóSáMlí a áU_írZ aír mPb íRbñ @üáábáR [SaSjéyáNj íyljír@ü áPír Zír yFj a [a-aáySjNj S→ á, # áí SáR] jã < áU_ZáR] jã [íYáBñ Wjá [NjUír_] # [Ró-SábáKj í@üáU@ü íY GáUR < aÚyáNj Njã [aÚ [áB < aÚ@üjly-S@qáNj NjOá áRaBíYáirB, íYWjáirU áyÉjã¼Nj NjáirNj @üáábáR [Sá [xSáYbáRNjã NjNjlyá íPáir_ [RZ - YNjlyá S^ ÚáaNj á^qã [SYR UãüM | üM * @ü áyPír@ü aPíe [[áSSáaá # RóáPír@ü # áí Sá [@üá] báR áyÉj [yw]RNjã [íYáB - a³ áir U Sáblñ PBK-Wjá_M UáyjUNjã [Yá¼á - # XírNj [# áQ@üá [á aÚBáX-ãüdy GáUírR [bñNjUÉy SØX ÆXM UÉ yáir jwvj [# áKjáir] a³ áU Tääyljír Z Njír] ír yFyRñ bírNj Sáir [í@üáir] [á @üPáyÉjã [á- á@üjw] í abÿjGáUírR [SãNffjãU SØX Njã [bÿbáirNj íSír ZáyFjñ # áYbáWjónjã [Kÿl ááa@üNjã [# áKjáir] - # RáYbáWjónjã [áU [áylj yljáir GáKý [Kÿl í SáyFjír R `Sá] áir Xò` SáJy # áG < SáaáSj@ü Uír] XírR @üá [ñ

áX] R@üáwjaÖSOá, UáÚ] á áUWjáB, U] [áXS [@üír] G, S [éá] Zá, SÚUÚ
